

İSTİKRAR VADEDEN LİDER: IRAK BAŞBAKANI SUDANİ

YUSUF CAN AYAZ

Araştırma Asistanı

ORSAM

“

1991’de yaşanan Birinci Körfez Savaşı’nın ardından Baas yönetimine karşı mücadele eden Şii muhalif grupların yanında pozisyon almıştır. Bu baskı döneminde Irak’ı terk eden çok sayıda muhalif olmasına rağmen Sudani Irak’ta kalmıştır.

”

Irak Başbakanı Muhammed Şiya es-Sudani 1970 yılında Bağdat’ta doğmuştur. 1992 yılında Bağdat Üniversitesinde tarım bilimleri alanında lisans eğitimini, 1997’de proje yönetimi alanında yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Genç yaşlarında siyasetle uğraşan Sudani’nin bu ilgisi, Baas döneminde ailesinden çok sayıda kişinin idam edilmesine dayanmaktadır. 1991’de yaşanan Birinci Körfez Savaşı’nın ardından Baas yönetimine karşı mücadele eden Şii muhalif grupların yanında pozisyon almıştır. Bu baskı döneminde Irak’ı terk eden çok sayıda muhalif olmasına rağmen Sudani Irak’ta kalmıştır.

SUDANİ’NİN SİYASİ KARIYERİ

1997’de Meysan vilayetine bağlı tarım ofisinde çalışmaya başlayan Sudani, 2003’de Amerika Birleşik Devletleri’nin (ABD) Irak’ı işgal etmesiyle şekillenen siyasi süreçle birlikte yerel ve merkezi yönetimlerde görev almaya başlamıştır. 2004’te Amare Belediye Başkanı olan Sudani, 2005’te Meysan vilayet meclisi üyesi olarak seçilmiştir. 2009’da ise tekrar vilayet meclisinde sandalye kazanmış ve ardından

vali olmuştur. 2010-2014 yılları arasında Nuri el-Maliki hükümeti döneminde İnsan Hakları Bakanı olarak görev yapan Sudani, bu dönemde Göç ve Yerinden Edilme Bakanlığı ile Tarım Bakanlığı görevlerini de vekâleten üstlenmiştir. Ayrıca 2011’de Adalet ve Hesap Verebilirlik Komisyonu başkanlığı da yapmıştır. 2014’te parlamento seçimlerini kazanarak milletvekili olmuş ve 2014-2018 yılları arasında Haydar Abadi hükümeti döneminde Çalışma ve Sosyal İşler Bakanı olarak görev yapmıştır. Bu görevi üstlendiği dönemde vekaleten Maliye, Ticaret ve Sanayi Bakanlığı görevini de gerçekleştirmiştir. Çalışma ve Sosyal İşler Bakanı olduğu dönemde ise petrol fiyatlarında yaşanan düşüş sebebiyle hükümet katı tedbirler almak zorunda kalmıştır.

2014, 2018 ve 2021 yıllarında yapılan parlamento seçimlerinde milletvekili seçilen Sudani, 2019’da yolsuzlukla anılan Dava Partisinden ve Dava Partisinin dâhil olduğu Kanun Devleti Koalisyonundan ayrılmıştır. 2021 parlamento seçimlerinde ise Sudani’nin siyasi partisi olan “Fıratteyn” üç sandalye elde etmiştir. Irak’ta başbakanlık makamı 2003 yılından sonra teamül olarak Şii’ler tarafından doldurulmaktadır. 2021 Irak Parlamento Seçimlerinin ardından Sadr Hareketi’nin Sünnilerle ve Kürdistan Demokratik Partisi (KDP) ile oluşturduğu ittifak ile İran destekli Şii siyasi oluşumlardan müteşekkil Şii Koordinasyon Çerçevesi arasında bir uzlaşma sağlanamamıştır. Bu süreçte Sudani’nin adı Şii Koordi-

nasyon Çerçevesi tarafından başbakanlık için gündeme getirilmiş ancak Sudani’nin eski Irak Başbakanı Nuri el-Maliki ile yakın ilişkilere sahip olması Sadr Hareketinin bu isme temkinli yaklaşmasına ve itiraz etmesine sebep olmuştur. Seçimlerden sonraki siyasi süreci Sadr Hareketi lideri Mukteda es-Sadr’ın siyasetten çekilmesi izlemiştir. Sadr bu kapsamda parlamentodaki Sadr Hareketi milletvekillerini geri çekmiştir. Bu gelişme üçlü ittifakın dağılmasına sebep olmuş ve Şii Koordinasyon Çerçevesinin, Sünnilerle ve Kürtlerle iş birliği yapmasına zemin hazırlamıştır. Kurulan geniş ittifakla “Devleti Yönetme İttifakı” oluşturulmuş ve Sudani seçimlerin ardından yaklaşık bir yıl sonra hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir. Başbakan olarak hükümeti kuran Sudani, bakanlıkların dağılımlarında Devleti Yönetme İttifakı bileşeni olan siyasi grupları gözetmiştir. Başbakanlığı döneminde ise periyodik olarak yaptığı toplantılarla, hükümeti Devleti Yönetme İttifakı ile eşgüdüm içerisinde yönettiğini göstermiştir.

SUDANİ DÖNEMİ DIŞ POLİTİKA

Sudani’nin siyasi ilişkiler konusunda selefi Mustafa el-Kazımi gibi denge politikasına ağırlık verdiği ve Irak’ı çeşitli aktörlerin hesaplaşma alanı olmaktan çıkartmayı amaçladığı gözlemlenmektedir. Dolayısıyla ABD ve İran arasında yaşanan gerilimlerin hedefi olmamak için denge politikası izlediği, siyaset ve ekonomi başta olmak üzere Irak’ın farklı alanlardaki partnerlerini hem arttırdığı hem de çeşitlendirdiği yorumları yapılmaktadır. Bu çerçevede komşu ülkelerle iş birliği olanaklarını gözden geçiren Sudani’nin, ABD başta olmak üzere Batılı müttefikleriyle olan ilişkilerini İran ile dengelerken Türkiye ile ilişkilerini de geliştirmeye istekli olduğu görülmektedir. Basra’da Büyük Fav Limanı’ndan Türkiye’ye ve Türkiye’den Avrupa’ya yönelecek olan Kalkınma Yolu projesinin Sudani döneminde olgunlaştığı görülmekte ve bu gelişme Sudani’nin kısa vadeli planlarla birlikte orta ve uzun vadeli stratejilerde odaklandığını göstermektedir.

Nitekim Kalkınma Yolu ile Irak'ın Asya ve Avrupa arasında bir köprü olabileceği düşünülmekte, Irak ve Türkiye arasındaki ticari ilişkilerin büyük bir ivme yakalacağı öngörülmektedir.

Sudani döneminde yolsuzluklarla mücadele konusunda kaydedilen gelişmelerin de Irak toplumu tarafından olumlu karşılandığı görülmektedir. Kazımı hükümeti döneminde görev alan kişiler dâhil olmak üzere yolsuzluk, kara para aklama, para kaçakçılığı gibi gayri meşru işlerle uğraşan sorumluların yargı önüne çıkarılması bu girişimin en önemli örneklerinden biri olarak gösterilmektedir. Ayrıca Sudani'nin güvenlik ve istihbarat bürokrasisinde yaptığı değişiklikler başbakan olarak kontrolünü güçlendirdiğini göstermektedir. Sudani'nin güvenlik alanındaki girişimleri sadece Irak'ın iç işlerini ilgilendiren bir seviyede kalmamıştır. Türkiye ve İran başta olmak üzere komşu ülkelerle ilişkilerde güvenlik meselesini kapsamlı bir şekilde değerlendiren Sudani hükümeti, Mart 2023'te İran ile ikili güvenlik anlaşması imzala-

arak İran kökenli Kürt grupların silahsızlandırılması ve sınır bölgelerinden uzaklaştırılması konusunda anlaşarak taahhütlerini yerine getirmiştir. Bu bağlamda Sudani döneminde "Irak'ın, kendi topraklarının komşu ülkelere karşı bir saldırı üssü olarak kullanılmasına izin vermeyeceği" söylemi güçlü bir şekilde kullanılmaktadır. Sudani, İran ile yapılan anlaşmaya paralel süreçte Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Mart 2023'te gerçekleştirilen ziyarette siyaset, ekonomi, güvenlik, enerji, su gibi konularda iş birliği olanakları değerlendirilmiştir. Aynı yılın ağustos ayında ise Dışişleri Bakanı Hakan Fidan Irak'ı ziyaret etmiş ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Mart 2024'ten sonra Irak'ı ziyaret edeceği açıklanmıştır.

7 Ekim 2023'te başlayıp hâlâ devam eden İsrail-Filistin çatışmalarının Ortadoğu genelinde çeşitli yansımaları olmuş ve çatışma alanı bir yönüyle Irak'a doğru genişlemiştir. İran destekli Şii milis grupların İsrail'e destek veren ABD'ye karşı yaptığı eylemler Uluslararası Koalisyonun

“ Sudani'nin güvenlik ve istihbarat bürokrasisinde yaptığı değişiklikler başbakan olarak kontrolünü güçlendirdiğini göstermektedir. Sudani'nin güvenlik alanındaki girişimleri sadece Irak'ın iç işlerini ilgilendiren bir seviyede kalmamıştır. ”

Irak'taki varlığına karşı bir tehdit oluşturmuş ve ABD'nin bu saldırılara karşı yaptığı misillemeler Sudani hükümetinin, Uluslararası Koalisyonun görevinin sonlandırılmasına yönelik girişimlerinin itici gücü olmuştur. Diğer taraftan Uluslararası Koalisyonun bölgedeki varlığının meşruiyet sebebi olan terör örgütü IŞİD tehdidinin azaldığı da son bir yıldır hem Uluslararası Koalisyon hem de Irak makamları tarafından belirtilmektedir. Dolayısıyla siyasi olarak denge politikası ile ön plana çıkan Sudani'nin, İran ve ABD arasındaki gerilimin etkilerini azaltmanın yollarını aradığı söylenebilir. Sonuç olarak Sudani'nin güvenlik, ekonomi, iç ve dış siyaset, sosyal politikalar gibi çeşitli alanlarda izlediği stratejilerle halk nezdinde kabul edilebilirlik oranını arttırmayı amaçladığı görülmekte ve bu sayede Devleti Yönetme İttifakı'nın kendisine sunduğu başbakanlık koltuğunu mümkün olduğunca verimli bir şekilde kullanarak etkisini arttırmayı hedeflediği gözlemlenmektedir. ■